

PRT 316 – MISIR ARKEOLOJİSİ

PRT 316 - MISIR ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Ders 1: Mısır Arkeolojisine Giriş

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi
Arkeoloji Bölümü

Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı

- Genellikle, Mısır Uygarlığının, Nil nehrinin bir çeşit armağanı olduğu kabul edilmektedir. Nil nehri, güneydeki dağlık alanlardaki yağmur yağışı ve karların erimesiyle her yıl, yaz sonlarında taşarak vadi içerisine bereket dağıtmaktadır. Güneyden, Afrika içlerinden doğan Nil Nehri, Tüm mısırı güneyden kuzeye kat ederek kuzeyde Akdeniz'e dökülmektedir.
- Nil nehri, Beyaz Nil adı altında Ekvator bölgesindeki göllerden (Uganda) çıkar, Kartum'da (Sudan), Mavi Nil ile birleşir. Daha sonra Nil nehri olarak Kartum ve Asvan arasından geçer. Nehir bu bölgede Nil şelalesi adını almaktadır. Asvan aynı zamanda Mısır'ın güney sınırını da oluşturmaktadır. Fakat Mısır, bu sınırın daha üst kesimlerine hakim olabilmek için tarihin tüm dönemlerinde mücadele etmiştir. Nil nehri Nubia'da (Sudan'ın kuzeyi) kumtaşı zemini oyarak dar bir yatak içine akmakta, Asvan'ın 110 km kadar kuzeyinde kireçtaşı bir yatak içerisine girmektedir. Ancak nehir, Memphis bölgesinde deltanın güneyinde alüvyal dolgu içine akmaktadır. Delta içinde Nil, sayısız kollara ayrılmaktadır. Bu kollar, bağlı oldukları şehir isimlerine göre adlandırılırlar. En önemli kolları doğuda Damitte veya Dumyat, batıda ise Rosette veya Raşit adlarını taşır.

- Bu yüzden, Yukarı Mısır olarak adlandırılan alan ülkenin güneyine, Aşağı Mısır ise kuzeyine verilen addır.
- Kuzeydeki delta dışında Mısır sadece Nil nehrinin iki yanında bulunan dar bir şerit halinde bereketli topraklara sahiptir. Bu şerit kısmen dik, kısmen de yumuşak yamaçlarla sınırlanmıştır. Nil vadisi hiçbir zaman 25km'den daha geniş bir alana yayılmamaktadır.
- Nil nehrinin batısında Libya Çölü bulunmaktadır. Bu çöl, yüksek bir düzlük görünümündedir. Bu düzlüğün içinde bazı çöküntü alanları bulunmaktadır. Bu çöküntü alanlara Mısırlılar "kazan" adını vermiştir. Bu alanlar vaha olarak tanımlanmalıdır. Bu vahalar, kervan yollarıyla birbirlerine ve Nil vadisine bağlanmıştır. Bu yollar aynı zamanda ticaret yolları olarak da kullanılmıştır.

Bu vadilerden bir tanesi çok büyük olup tarımsal açıdan önem taşımaktadır. Bu alanda bulunan en büyük yerleşim Fayyum olduğundan bu yöre de bu isimle anılmaktadır. Bölge, bir dağ sırtıyla Nil vadisinden ayrılmaktadır. Fakat Bahr Yusuf Çayıyla taşınan Nil suları bölgenin bereketini sürekli kılmaktadır. Fayyum çöküntü alanının hemen kuzeybatısında Karun gölü bulunmaktadır. Bu göl, Eski Çağ'da çok daha büyük olup zaman içinde küçülmüştür. Özellikle Orta Krallık döneminde büyük çapta sulama işleri gerçekleştirilmiş, Bu sulama sistemleri sayesinde geniş tarım alanları kazanılmış büyük bahçeler yapılmıştır.

Nil vadisinin doğusu ise Libya çölüne nazaran çok daha farklı bir görünüme sahiptir. Burası dağlık bir bölge olup, dağlar Nil vadisinin Kızıl Deniz'den ayırmaktadır. Nil vadisinin doğusundaki vadiler kuru olup, tarımsal açıdan büyük önem taşımaz. Kızıl Deniz yakınındaki bazı dağların yüksekliği 2000 metreyi aşmaktadır.

Prehistorik dönemlerden itibaren bir yol Nil vadisini Kızıl deniz ile birleştirmektedir. BU yol, Gassus vadisinden geçen doğal bir yoldur. Yolun sonunda da Kızıl Deniz sahilinde Kuser kenti bulunmaktadır. Bu doğal yol eski Mısırlılar tarafından da kullanılmıştır. Mısırlılar bu yol aracılığıyla Kızıl deniz trafiğine dahil olmuşlar ve doğu Afrika sahillerine ulaşmışlardır. Yine bu vadilerde bulunan taş ocakları, her dönemde Mısır uygarlıkları tarafından işletilerek kullanılmıştır.

Kumtaşı, ülkenin güneyinden elde edilmekte ve kuzeye nakledilmektedir. Kireç taşı, ülkenin her tarafında mevcuttur ve kolaylıkla bulunabilmektedir. Fakat Memphis'in karşısında, ülkenin doğusunda bulunan yataklar özellikle heykel, lahit ve bina aksamaları yapımında kullanılabilecek ideal özelliklere sahiptir. Asuan'da Nil'in çok hızlı aktığı kesimlerde, özellikle Mısır'daki sanat eserlerinde çok sevilerek kullanılan kırmızı granit taşı elde edilmektedir. Orta Mısır Bölgesinde çıkan bal sarısı renkli damarlara sahip alabaster, daha çok kıymetli sunak, heykel ve kap yapımında kullanılmaktadır.

- Mısır uygarlığının en büyük özelliklerinden birisi olan altının esas yatakları Nubia'da (Sudan) bulunmaktadır.
- Bakır, Mısır'a Sina yarımadasından gelmektedir. Bu nedenle Mısır hükümdarları bu bölgeyi ve burada bulunan bedvileri hâkimiyeti altında tutabilmek için büyük çaba sarf etmiş ve her ne pahasına olursa olsun Sina yarımadasına giden yolları kontrol altında tutmuştur. Bronz elde etmek için kalayı nereden elde ettikleri henüz belli değildir. Bölgede kalay yataklarına rastlanmamıştır.
- Mısır uygarlığının temininde en çok zorlandığı hammaddelerden birisi ağaç teminidir. Bölgede yetişen ağaç türleri yapılar ve gemi inşaatları için uygun değildi. Bu nedenle, kısmen Nubia ormanları kullanılmıştır. Fakat bu tür büyük inşaatlar için en uygun ağaçlar Lübnan'ın sedir ormanlarından gelmektedir. Bu ağaçlar deniz yoluyla Byblos'tan sağlanmıştır.
- Coğrafik konumu göz önüne alındığında, Mısır, Doğu Afrika'dan dünyaya yayılan en erken insanların geçiş yolu üzerinde yer alan çok önemli bir konumdadır. Bugünkü bilgilerimiz ışığında Homo Erectus'ların günümüzden en azından 1.8 milyon yıl önce Afrika'dan ayrılarak İsrail kıyılarına ulaştıkları bilinmektedir. Bu durumda Homo Erectus'ların Nil Vadisi içerisinde geçtiği ve orada yaşamlarını sürdürdükleri açıktır.

Mısır'ın Sülaleler Öncesi Döneminin Keşfi

Mısır'ın tarihöncesi kültürlerinin ilk kez tespit edilmesi ve ortaya konması Nagada mezarlıkları sayesinde. Arkeolog Flinders Petrie, bu mezarlıkların sülaleler öncesi bir döneme ait olması gerektiğini ilk kez ortaya koyarak bir anlamda da Mısırın sülaleler öncesi döneminin kronolojisinin de ilk kez ortaya konmasını sağlamıştır.

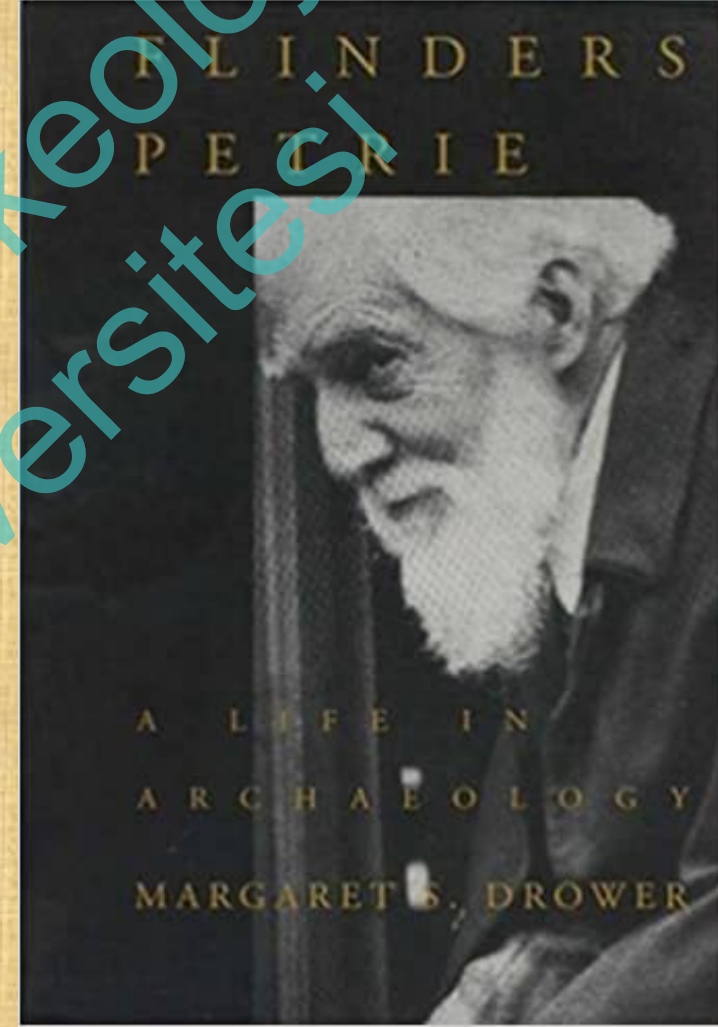
20. yüzyıl içerisinde çeşitli bilim adamlarının üzerinde çalışması sonucunda bugün itibarıyla Mısır'ın sülaleler öncesi Nagada kültürü olarak adlandırılan dönem 3 ana evreye ayrılmaktadır. Mısırın sülaleler öncesi dönemi seramik gelişimi göz önünde bulundurularak tabakalarla da ayrılmıştır.

Bunlar sırasıyla

Nagada I (Amratian) – M.Ö. 4000-3500.....30-38

Nagada II (Gerzean) – M.Ö. 3500 – 3200.....39-60

Sülaleler döneminin son evresi – M.Ö. 3200-3000...61-80

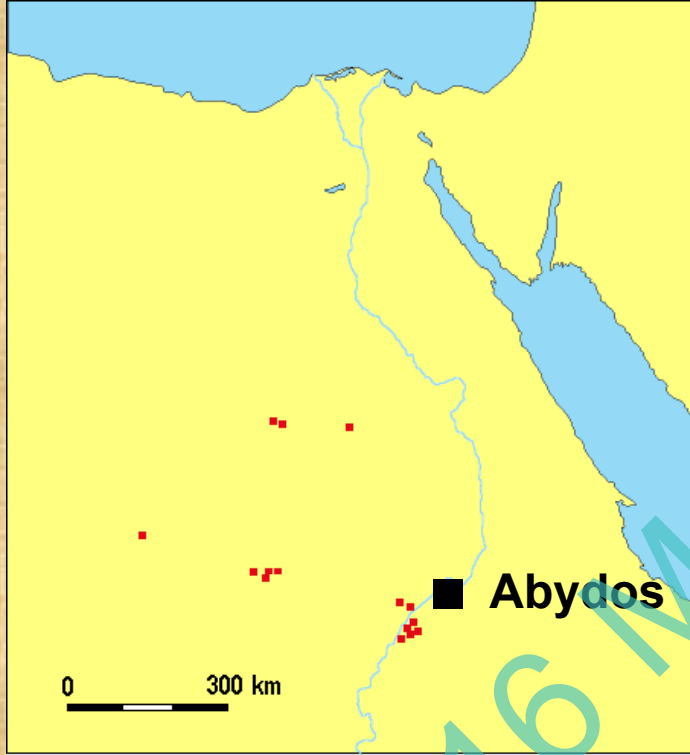
GENEL HATLARIYLA MİSİR KRONOLOJİSİ

Tarih	Kültürel yapı	Krallar	Süre
MÖ 8000 öncesi	Paleolitik		
MÖ 8000-5200	Epipaleolitik (Tarifian ; Qarunian - Fayum B – MÖ 6000-5000)		3000 yıl
MÖ 6000-5000	Nabta Playa		1000 yıl
MÖ 5200-4000	Fayum Neolitik (Fayum A)		1200 yıl
MÖ 4800-4200	Merimde		600 yıl
MÖ 4600-4400	El Omari		200 yıl
MÖ 4400-4000	Badari		400 yıl
MÖ 4000-3300	Maadi		700 yıl
MÖ 4000-3500		Nagada I	500 yıl
MÖ 3500-3200	Nagada Döneminde Mısır	Nagada II	300 yıl
MÖ 3200-3100		Nagada III	100 yıl
MÖ 3100-2686	Erken Sülaleler Döneminde Mısır	Erken Sülaleler	400 yıl
MÖ 2686-2181	Eski Krallık Döneminde Mısır	Eski Krallık	500 yıl
MÖ 2181-2025	Birinci Ara Devir	Birinci Ara Devir	150 yıl
MÖ 2025-1700	Orta Krallık Döneminde Mısır	Orta Krallık	325 yıl
MÖ 1700-1550	İkinci Ara Devir	İkinci Ara Devir	150 yıl
MÖ 1550-1069	Yeni Krallık Döneminde Mısır	Yeni Krallık	500 yıl

MISIR

ERKEN PALEOLİTİK

M.Ö. 1.800.000 – 200.000

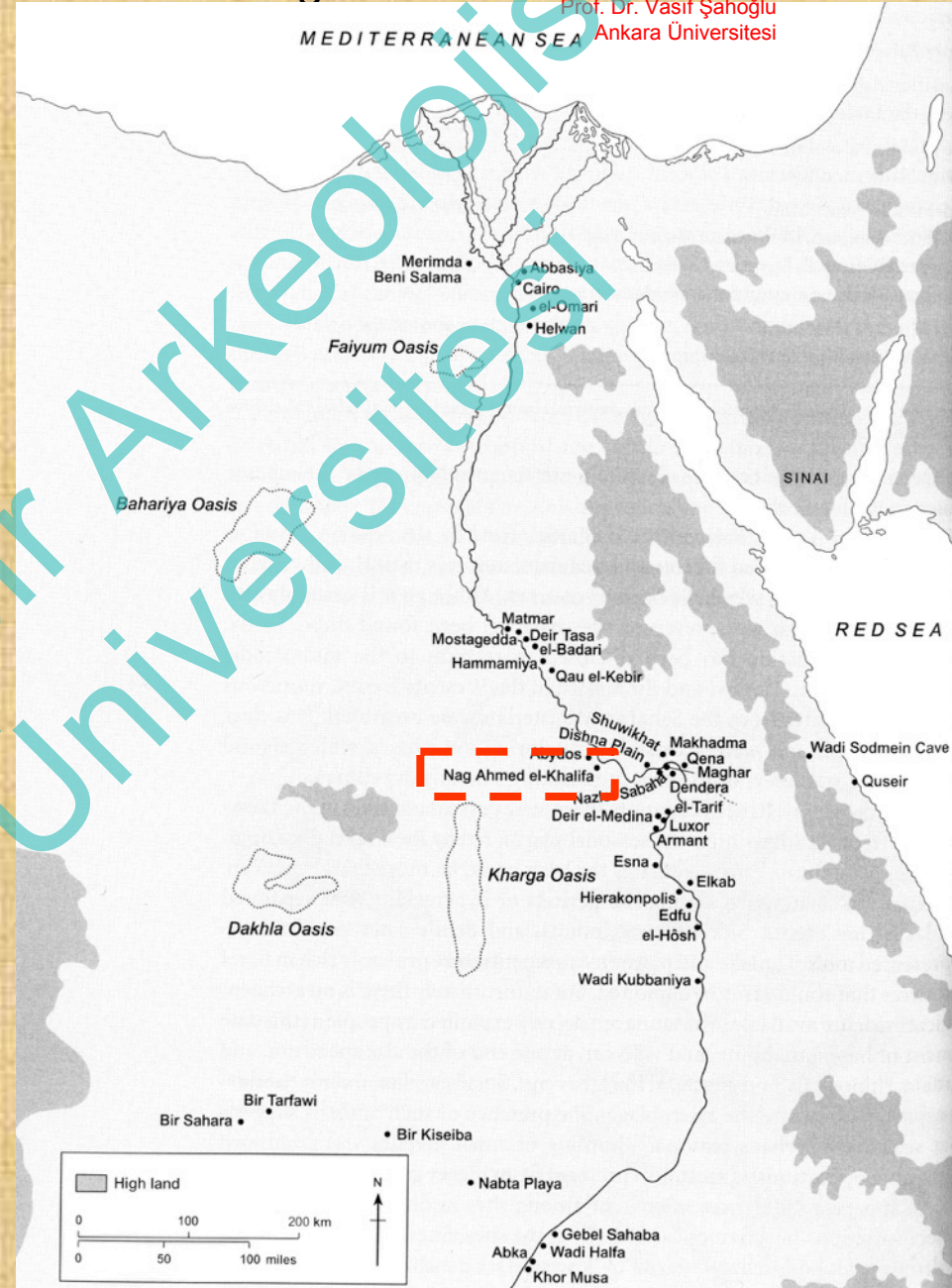

Mısır'da tespit edilen en erken insan kalıntıları Aşölyen döneme tarihlenmektedir. Bunlar da yine düzgün bir tarihlemeye sahip olmayan buluntu gruplarıdır.

Örneğin Abydos yakınlarındaki Nag Ahmet el-Khalifa'da bu en erken dönemler için çok karakteristik olan el baltaları ele geçmiştir.

Nag Ahmet el-Khalifa

Prof. Dr. Vasif Şahoglu
Ankara Üniversitesi

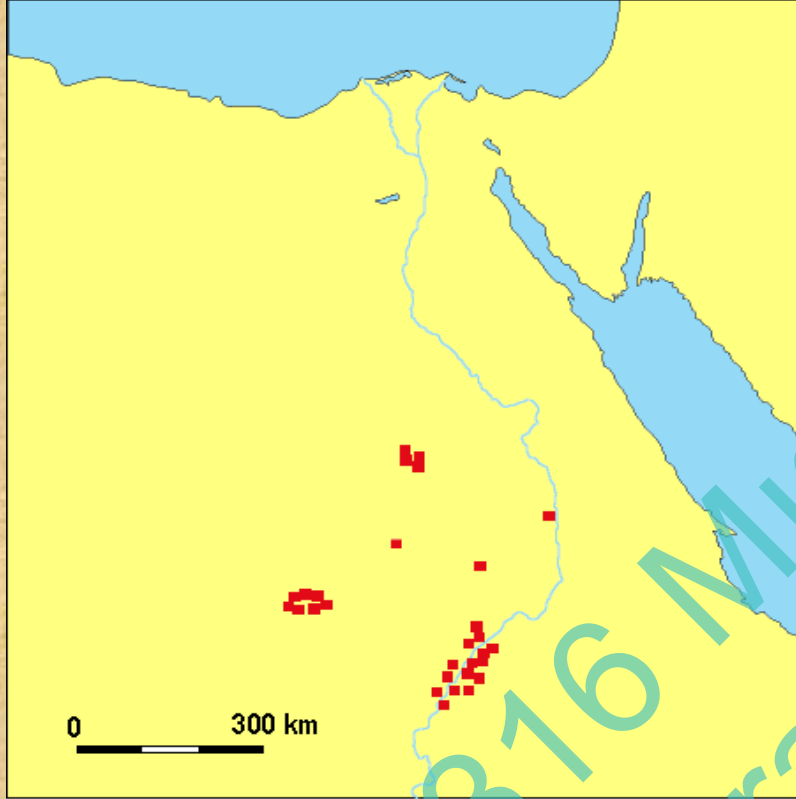
MISIR

ORTA PALEOLİTİK

M.Ö. 200.000 – 40.000

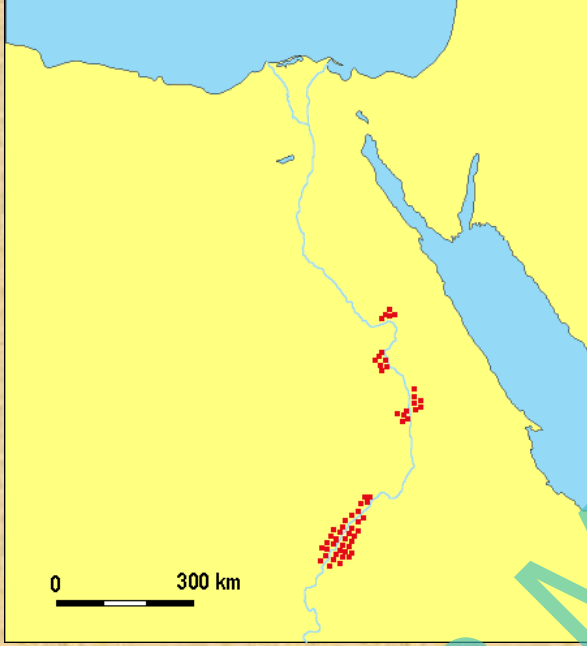
PRT 316 - MİSİR ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu
Ankara Üniversitesi

Orta Paleolitik (Erken): Nubia Orta Paleolitigiyle paralel
Orta Paleolitik (Orta) : Khormusan, Mısır Grup K ve Mısır Grup N
Orta Paleolitik (Geç) : Halfan ve Safahan

Orta Paleolitik Dönem, Erken Paleolitğin devamı şeklinde gelişmesine rağmen malzeme açısından elde çok az veri vardır. Mısır'da bu dönemin taş alet endüstrisinin en belirleyici özelliği, Önyasya'nın diğer tüm bölgelerinde olduğu gibi Levallois tekniğinde yapılan taş aletlerin kullanılıyor olmasıdır. Güneydeki Nubia bölgesi de bu tip aletlerle karakterize olmaktadır.

MISIR GEÇ PALEOLİTİK M.Ö. 19.000 – 10.000

Buluntu alanlarının sayısı artmıştır.

Bu dönemde Nil nehrinden akan suyun miktarında bir düşüş olduğu düşünülmektedir.

Geç Paleolitik dönemi takiben, - bugünkü bilgilerimiz ışığında - Nil Vadisindeki insan yaşamında bir kopukluk görülmektedir.

Günümüzden yaklaşık 11.000 – 8000 yılları arasındaki döneme ait kalıntıların olasılıkla Nil nehrinin alüvyonları altında kaldığı düşünülmektedir.

Buluntu alanlarının sayısı artıyor.

PRT 316 - MISIR ARKEOLOJISI
M.Ö. 19.000 - 10.000
Ankara Üniversitesi

